

mediciliği ile uğraşan bir kent olmakla beraber, geçen yüzyılın pitoresk kalıntılarıyla bezenmiş bir görünüme sahiptir.

Capoliveri'de fiyat açısından bize en uygun düşen maden satış dükkânlarını bulduk. Elimizde kalan son lirketlerimizle uzun zamandır arayış bulamadığımız praseim parçaları ile Elba'da oldukça ender görülen desmin, grosular ve skapolit taşlarını satınaldık. Arabamızın çok yüklü olduğunu göz önünde bulundurarak, oldukça ağır ve içersinde oniki adet yumruk büyüklüğünde kristal içeren pirit madenini maalesef geride bırakmak zorunda kaldık.

Elba adasına turist akımı son yıllarda oldukça yükselmiştir. Halen yüzbinlerce turist kafilesi adaya her mevsim akın etmektedir. Bu turistlerden sadece yüzde biri adayı minereolojik açıdan ziyarete gelmiş olsa dahi, adadan tonlarca madenin kaçırıldığının düşünülmesi gerekir. Buna karşın adada henüz keşfedilmemiş birçok kaynak bulunmaktadır. Elba'ya yapılacak bir gezi gerçekten ilginç ve yararlı olacaktır.

KOSMOS'dan

Çeviren: Dr. Ülku ÖZTAN

İNANİŞ ÜZERİNE

Cevad Memduh ALTAR

İnsanoğlunun "İnanış" prosedürünü, birdüşünceye, ya da bir kaniya bağlanma niteliğini taşıyan bir tutum ve bir davranış türü olarak tanımlıyabiliriz. İnsanın böylesine etkilenişini, aynı kökenden gelen "İnanç" ve "İnanış" sözleri simgeler. Bunlardan İnanç, daha çok kesin, değişmez ve otoriter bir ruh düzenini niteler. İnanış eylemi ise, aklın ve ruhun mutlu bileşimi olmaya elverişli bir ortamı yaratmada daha başarılı olduğu kanısının doğmasına olanak sağlamaktadır. Görülüyor ki, bu tür tutum ya da davranışlar yüzünden ortaya çıkan ruhsal ve fiziksel eylemler, birbirinden çok farklı amaçlara yönelik, kendilerine özgü birer prosedür olmanın niteliğini taşımaktadırlar. Onun içindir ki, herhangi bir düşünceyi ya da kaniyi, zorla, baskıyla kabul ettirme eyleminden başka birşey olmayan, tüm dogmatik inançlar ile, insanoğluna, iyiyi, doğruyu, güzeli, baskısız tanıtıp saydırmada büyük rolü olan, içtenlikle İnanış eylemleri arasındaki büyük farkı, gözden uzak tutmamak gerekir. Bunlardan birincisini, yani dogmatik yoldan oluşmasını, Baskı İnanıcı, ikincisini, yani içtenlikle benimsenenini ise sadece İnanış terimiyle nitelemek yerinde olur. En azından böylesine bir sonuçta gösteriyor ki, İnanç ya da İnanış eylemlerinin, oluşumundan doğan farklı sonuçlarının incelenip yorumlanmaları, sadece psikoloji biliminin değil, estetiğin de temel konusu olmanın niteliğini taşımaktadır.

İnanç ve İnanış prosedürlerinden yansıyan kavramların, dilde tek kökeni olan "İnanmak" sözü, toplumsal yaşamın en ilkel aşamalarından

bile, insanın gözünden kaçmayan, insanoğlunu yoruma yöneltmiş olan bir eylemi simgelemektedir. Örneğin, Büyük-Britanya adalarının güneybatısındaki Wales bölgesinde, varlığını orta-çağa kadar sürdürmüş olan Kelt'lerin Bard diye niteledikleri halk ozanları, İnanma ya da İnanış eylemi ile, Gerçek kavramı arasındaki farkı, şu çok önemli kıyaslamadan gelen yorumla tanımlıyabilecek bir düşünce düzeyine ulaşabilmişler ve şu atasözünü oluşturmuşlardır: "İşitmek inanmak, görmek gerçekdir!". Böylesine bir anlayış, o zamana göre çok önemli sayılması gereken bir yoruma yolaçmıştır. Çünkü insanoğlu, değil o eski zamanlarda, hatta bugüne dek, görmeden inanma eğilimini zahmetsizce sürdürmüş, kulak yoluyla, yani işiterek edindiği kanıları, çoğunlukla incelemeyen benimsenmeye devam etmiştir; böylelikle vakit vakit en tehlikeli dogmalara kolaylıkla kayabilme eğiliminden kendini alamamış ve ancak gözü ile görebildiklerini gerçek saymıştır.

İnsanoğlunun gelişme çabasında, akıl ile ruhun, ortak bir bileşime yönelebileceğiyedir ki, insanın inanış çabasında, daha başka bir doğrultuda biçimlenebilme eğilimi başgöstermiştir ve böylesine bir eğilim, inanış eyleminin, zamanla pozitivist, yani akılcı istekten beslenmesi çabasını yeğ tutmuştur. Böylece insanlık, kritik davranış gibi, araştırıp inceleme tutkusunun yarattığı, verimli bir tatminsizlikten sürekli olarak yararlanmıştır. Deneden güç alan pozitivist uğraşlar ise, inanış eylemini, bilimsel sonuçlarıyla, bireye ve topluma daha da verimli düzeye ulaştırmıştır.

İnanış prosedürünün, geçmişteki: mitolojik, lejander, teolojik, inkarcı ve dogmatik bilinçle- nişlerden sıyrılıp, kritik ve pozitivist stada yakla- şabilmesiyledir ki, insanoğlunun yorum yeteneği, özgür inanişta elverişli bir ortamda gelişebilme olanağını elde etmiştir; ve gene böylesine bir inanç, ya da inaniş, insanı, Tanrısal varlığın ve bu varlığın eseri olan, uçsuz bucaksız evrenin ululu- ğuna, Pozitivist - Metafizik diye nitelenmesi mümkün görülen, akılcı bir inanişla andırmış ve Makrokozmos ve Mikrokozmos gerçeğine, ancak böylesine çağdaş bir inanişla, biraz olsun yaklaştırabilmenin mutluluğuna erdirmiştir. Onun içindir ki, tabiat ötesini, yani görünmiyeni araştı- ran metafiziğin, Platon (428/7 - 348/7 M.Ö.) ve Aristoteles (384 - 322 M.Ö.) felsefelerine dayanan Yeni-Platonizme göre, akıl veya duygu kadar, deney yoluyla elde edilecek pozitivist bir anlayışa da bağlanabilmesi mümkündür. Öte yandan batıda, Çek asıllı ünlü terbiyecisi Comenius (1592 - 1670), daha 17. yüzyılda, metafiziği "Metaphysicus" terimiyle nitelmiş ve insanoğ- lunun bu tür çabasını, tabiatı araştırmakla yükümlü görmüştür. Buna göre günümüzde de, insanın kendi iç dünyasına yönelerek elde edeceği sezişin, tabiata dönük akılcı ve pozitivist araştırmaların yaratabileceği kendine özgü meta- fizik bir anlayışa da oluşabileceği inkâr edilmez bir gerçektir.

Buraya kadar çizilen tablo, insanoğlunun akılcı gelişim çabasına alan olan bin yıllar boyunca, inançta ve inanişta ulaştığı değişik düzeyler ile, çağımızın Pozitivist-Metafiziğinden beslenen inanç ve inaniş türlerinin ulaştığı aşamalar arasındaki farkı da az çok belirliyecek niteliktedir. Kaldı ki, insanın inaniş prosedürü, gelişim çabasının hangi aşamasından beslenirse beslensin, az çok kişiye göre bir inaniş olmanın niteliğini sürdürmeye devam edecektir. Belki de akılsal ve ruhsal gelişimin bir bakıma en mutlu yönü de budur. Çünkü, ancak baskıyla bir hizaya getirilebilecek olan dogmatik inançların, de- ğişmezlik niteliğini kazanan verimsiz kurallara dönüşmesine karşılık, özgür insanı yetiştiren pozitivist inanişlar, insanoğlunun, daha doğruyu bulabilme tutkusunu kamçulamakta ve tüm insanlığa yararlı olan bilimsel sonuçların elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Onun içindir ki, büyük filozof Emanuel Kant (1724 - 1804), kurallaşmış inançların zararını tanımlama ama- cıyla şu sözleri söylemekten kendini alamamıştır: "İnanca yer vermek için, bilgiyi yerinden etmem gerek!".

Çağdaş felsefe, modern düşüncenin, inanca ve inanişta hak tanıdığı görevi şöyle bir yoruma

bağlamaktadır: "İnanç, ya da inanişın önemi, yalnız geleceğe yönelik olmalıdır ki, bunu da ancak İdeâl olarak nitelenecek mümkündür! Yaşanmış ve yaşanmakta olan zaman ise, sadece bilimden ve bilimsel bulgulardan beslenen inanişta alan olmalıdır!". Bu da gösteriyor ki, geriye doğru inaniş, çoğunlukla bağnazlıktır; ileriye yönelik inaniş ise, tümüyle bilimsel gelişimden beslenen akılcı bir inaniştir. Çağdaş felsefenin bu yorumu, geçmişte olan bağları da tazelemede bir bakıma yardımcı olmaktadır; şöyle ki: özlü geleneklerimizi, günümüze kadar sürdürmede yararlı olan çağdaş ve akılcı inaniş iledir ki, tüm etnik özellikleri, güzelliklerinden birşey kaybetmeden sürdürebilme, batıl inanç ve hurafelerin bozucu, yıkıcı etkisinden koruyabilme olanağı elde edilmiş olacaktır. Kaldı ki, geleneklerin yenilenip tazelenmesi de bu yoldan olacaktır. Nitekim büyük düşünürümüz Ziya Gökalp te, geleneklerimizin yenilenmesi konu- sundaki inancını, şöylesine bir yoruma bağla- maktadır; bakınız Gökalp ne diyor: "Herbiri bağımsız ve salt bir karakteri yansıtan kurallar, oturdukları yerlerde oturdukları gibi kalırlar, bir gelecek yaratamazlar. Gelenek ise, yaratma ve gelişme demektir. Çünkü gelenek, çeşitli anları birbiriyle kaynaşmış bir geçmişe, arkadan hareket ettiren bir güç gibi, ileri doğru iten tabii bir akıma sahiptir ki, sürekli olarak yeni gelişimler, yeni yönelişler doğurur. Gelenek, kendi başına doğu- rucu ve yaratıcı olmakla birlikte, kendisine aşılana yabancı yeniliklerde, damarlarındaki besi suyundan feyiz alarak canlanır ve bayağı taklitte olduğu gibi, çürüyüp düşmez".

Öte yandan, halktan, ya da klâsik edebiyatı- mızdan kopup gelen öylesine yüce sesler vardır ki, insanoğlunun, özellikle akıl gücünden beslen- en inanişına yerveren bu seslerin eskimesi, güncel değerinden kaybetmesi imkânsızdır. Baki- nız halk, biraz önce yukarda, Büyük-Britanya'nın Wales bölgesinde orta-çağa kadar kültürel varlı- ğını sürdürmüş olan Kelt'lerin Bard diye adlan- dırdıkları halk şairlerinin söylediği:

"İşitmek inanmak, görmek gerçektir!"

kavramlı atasözünü, bizde de Bard'larinkine çok yakın, ama daha üstün bir deyimle değerlendiri- miş ve şöyle demiştir:

"Akınlı gör, kalbinle işit!"

Zamanının büyük bir dil ve düşün üstadı olan ünlü bilim adamımız Muallim Naci ise, bundan yüz yıl kadar önce, yukarda açıkladığım atasözü- müz, şu biçimde tekrarlıyarak sanatlaştırmış ve bu konudaki inancını şu kanı ile açıklamıştır:

*"Aklınla gör, göz haittir kalbine!"
Kalbinle işit, kulak yalancıdır!"*

Yukardaki inancıyla Muallim Naci diyor ki, aklınla göreceksin, çünkü göz, kalbine maledeceğin duygusal etkilenişleri sana göstermez, nasıl ki, kalbinin duyacaklarını da sana kulak göstere-miyecektir! Güncel, ama idealist bir inanışa, bundan daha güçlü bir örnek vermek mümkün mü?

Şimdi de gene halkın ağzından, aklın ve fikrin önderliğine inanışın bir başka örneğini verelim; bizde halk şöyle diyor:

"Dünya bir gemi, akıl yelkeni, fikir dümeni!"

Görülüyor ki, halk bu inanışıyla, insanogluna şu akılsal ve pozitivist inanışın öğütünü veriyor ve şöyle diyor:

*"Dünya bir gemi, akıl yelkeni, fikir dümeni,
(kullan kendini, göreyim seni!)"*

İşte toplumumuzun tam anlamıyla akılcı ve deneyci inanışına örnek olabilecek nitelikte bir başka deyiş:

"İnsan yanılmakla bilgin olur!"

Sadece akılcı davranış, insanı bilime ve bilim gerçeklerine özgü çağdaş inanışla güçlendirir; ve ancak ileriye yönelik inanç ve inanışın yardımcılarıdır ki, insanoglunun, geleceği yaratma, geleceği biçimlendirme amacıyla harcanması gereken ortak çabaya bugünden katkıda bulunma yolunda harekete geçebilmesi olanağı sağlanabilecektir. Nitekim memleketimizde öz-

gürlüğün ilk büyük şairi olan Tevfik Fikret'in de, bundan 80 yıl kadar önce bu konudaki inanışı, şu satırlarda yerini bulmuş ve Fikret şöyle demiştir:

*"Herşeye egemen bir güç var ki, yücedir,
hatasıdır,*

*Kutsaldır, erişilmezdir, ona duyguyla inandım.
Yaratılıştaki gelişim sonsuzdur, bu yüceliğe,
Tevrat ile, İncil ile, Kur'anla inandım.*

*Aklın, sihir dolu o büyük gücünün önlenmezliği
karşısında,*

*Boş inançtan kurtulacak ülkelere, yoksunluğun
acısıyla inandım.*

*Birgün yapacak Fen şu siyah toprağı altın,
Herşey olacak, o bilimden doğacak güçle
inandım".*

İnanış eyleminin, daha çok geleceğe yönelik olmasını öneren çağdaş felsefe, Milattan Önce 1100 yıllarında yaşadığı sanılan, büyük din lideri Zerdüşt'ün, bundan üçbin yıl kadar önce sevgiye inanışın sonsuz değerini açıklama kasdiyle yapmış olduğu bir yorumun, güncel değerinden hiçbir şey kaybetmemiş olduğunu da kanıtlamaktadır; Zerdüşt te şöyle diyor: "Başkalarını sevebilmenin sevgisinden daha da büyük sevgi, en uzaktakini ve gelecektekini sevebilmenin sevgisidir: Ben sizlere, en uzaktakini sevebilmenin sevgisini öneririm!". İleriye yönelik, yani çağdaş, hatta idealist olduğu kadar da, bir bakıma akılcı görünen böylesine bir inanışı, bundan daha başka bir deyimle açıklamaya imkân var mı?

- ***Biz bir meslek adamı olarak dünyada acıdan çok daha kötü şeyler olduğunu, hatta ölümden bile daha kötü şeyler olduğunu anlamalıyız. Yaşamınızı istediğiniz gibi yöneltme hakkında yoksun olmak bunlardan biridir. Bu gibi durumlarda esas sorun ölümün ertelenmesi değil, insanın yaşamını nasıl sürdüreceği özgürlüğünü seçebilmesidir, bu yaşamın ne kadar uzun olacağına hiç bir değeri yoktur.***

Dr. Naomi REMEN

- ***Biz teknolojinin, sofrada kalmış olan en son kırıntılarının kucağımıza düşmesini bekleyen, nazlı, şımarık ev hayvanlarına benzeyemeyiz. Biz bir demokrasinin vatandaşları olarak, bilim ve tekniğin toplumumuzdaki doğrultusunu saptamakla ilgilenmek zorundayız, çünkü bilim ve teknik yaşamımızın doğrultusunu saptamakta hızla en esaslı faktörler olmağa başlamışlardır.***

Chifford K. TAYLOR